

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

***СУЧАСНИЙ СТУДЕНТ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО-
ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ: ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ***

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

Київ
Вид. центр КНЛУ
2014

Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень : Колективна монографія / **О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, М. С. Глазунов** та інш. ; [за заг. і наук. ред. **О. Б. Бігич**]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 148 с.

ISBN 978-966-638-289-7

Мета монографії – ознайомити читачів з моделями особистісно-діяльнісного розвитку студентів лінгвістичних і нелінгвістичних спеціальностей: майбутніх учителів і викладачів іноземних мов, перекладачів, логістів і митників, лікарів і менеджерів туризму в процесі формування різних видів професійно орієнтованої іншомовної комунікативної, а також методичної компетентності.

Адресується викладачам іноземних мов лінгвістичних і нелінгвістичних ВНЗ, фахівцям з методики навчання іноземних мов, молодим науковцям.

Рецензенти:

- БОНДАРЕНКО О. Ф.** - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки Київського національного лінгвістичного університету;
- МОРСЬКА Л. І.** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- ЗЕНЯ Л. Я.** - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри лінгводидактики і методики викладання іноземних мов Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Рекомендовано до друку вченою радою
Київського національного лінгвістичного університету
(протокол № 9 від 28 квітня 2014 року).

ISBN 978-966-638-289-7

© Бігич О. та інш., 2014.

© Вид. центр КНЛУ, 2014.

Зміст

Передмова	5
Розділ 1. Студент – активний суб’єкт методичної та професійно орієнтованої іншомовної освіти (О. Б. Бігич)	6
1.1. Студентство як особлива соціально-психологічна й вікова категорія	6
1.2. Особистісно-діяльнісний підхід як контекст науково-методичного дослідження сучасного студента	8
Розділ 2. Студент – майбутній викладач іноземних мов	17
2.1. Майбутній викладач французької мови в процесі формування методичної компетентності (Н. В. Майєр)	17
2.2. Майбутній викладач французької мови в процесі формування граматичної компетентності (Д. А. Руснак)	25
2.3. Майбутній викладач англійської мови в процесі формування компетентності в діалогічному мовленні (О. В. Ярошенко)	35
Розділ 3. Студент – майбутній учитель іноземних мов	47
3.1. Майбутній учитель іноземної мови початкової школи в процесі формування методичної компетентності (О. Б. Бігич)	47
3.2. Майбутній учитель французької мови в процесі формування усномовленнєвої компетентності (Є. В. Яковенко-Глушенкова)	56
3.3. Майбутній учитель іспанської мови в процесі формування компетентності в аудіюванні (О. Б. Бігич)	67
3.4. Майбутній учитель у процесі професійно орієнтованого навчання англійської мови (О. А. Мацнева)	75
3.5. Майбутній учитель англійської мови в процесі формування компетентності в діалогічному мовленні (Т. І. Коробейнікова)	79
3.6. Майбутній учитель англійської мови в процесі формування компетентності в письмі за допомогою технології Веб 2.0 (М. С. Глазунов)	87
3.7. Майбутній учитель китайської мови в процесі формування граматичної компетентності (М. О. Сушко)	95
Розділ 4. Студент – майбутній перекладач	106
4.1. Студент у процесі навчання перекладу (М. М. Волошинова, О. М. Огуй)	106
4.2. Майбутній перекладач у процесі професійно орієнтованого навчання іноземної мови і теорії та практики перекладу (Е. В. Васильєва)	109
4.3. Майбутній математик у процесі навчання письмового перекладу фахової літератури (О. А. Копил)	116

Розділ 5. Студент – майбутній фахівець нелінгвістичних спеціальностей	124
5.1. Майбутній лікар у процесі формування наукової англомовної комунікативної компетентності (Л. В. Ягеніч)	124
5.2. Майбутній логіст у процесі формування компетентності в англомовному письмі (М. М. Волошинова)	130
5.3. Майбутній митник у процесі формування компетентності в англійському діалогічному мовленні (О. М. Огуй)	134
5.4. Майбутній менеджер туризму у процесі формування німецькомовної комунікативної компетентності (Я. В. Окопна)	139
Післямова	148

5.4. Майбутній менеджер туризму в процесі формування німецькомовної комунікативної компетентності

Модернізація вищої професійної освіти в Україні, зумовлена процесами глобалізації, інтеграції, інформатизації суспільства, та соціально-економічний розвиток нашої держави визначили принципово нові вимоги до іншомовної професійної підготовки фахівців, зокрема в сфері туризму. Туристичній галузі потрібні фахівці нової генерації, які можуть працювати самостійно, творчо й ефективно, адаптуючи нововведення, свіжі ідеї, пропозиції до реальних професійних потреб, володіючи двома і більше іноземними мовами (ІМ), що відображено в Законі України «Про туризм», Державній програмі розвитку туризму в Україні до 2010 року, інших законодавчих актах і нормативно-правових документах [10-22]. Так, у межах вітчизняної туристичної галузі виокремлено види діяльності за кваліфікацією бакалавр з туризму: 3414 «Фахівець з туристичного обслуговування», 3414 «Екскурсивод».

Ідея спільного розвитку туристичної науки та вищої іншомовної освіти, органічного використання фахових знань, як підґрунтя для забезпечення якості іншомовної освіти, пронизує всі напрями діяльності, оголошені в Болонській декларації. Метою такої взаємодії є збереження культурного та лінгвістичного багатства Європи, що ґрунтується на успадкованій різноманітності традицій, сприяє потенціалу інновацій, соціальному й економічному розвитку через зміцнення

співробітництва між Європейськими нелінгвістичними вищими навчальними закладами (ВНЗ).

Сучасні вимоги до підготовки фахівця туристичної сфери передусім потребують його активної участі в усіх глобалізаційних процесах: міжкультурна професійно орієнтована комунікація, комунікативна спроможність у сферах професійного й ситуативного усного та письмового спілкування, навички практичного володіння ІМ у різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, яка обумовлена професійними потребами; спроможність отримати найновішу фахову інформацію з іншомовних джерел. Все це підвищує попит на кваліфікованих випускників (фахівців), які вільно володіють двома і більше ІМ, зокрема мовами міжнародного спілкування, та обумовлює потребу в навчальних дисциплінах «Друга іноземна мова» та «Ділова іноземна мова (друга)».

Отже, актуальності набуває вивчення ділової німецької мови (НМ) професійного спрямування як другої ІМ після англійської мови (АМ) майбутніми фахівцями туристичної сфери, які в нових економічних умовах зможуть розв'язувати поставлені перед галуззю складні проблеми. Така діяльність відповідає потребам сучасного суспільно-політичного життя – діалогу культур. Адже Україна є частиною світового співтовариства, і завдання з підготовки фахівців для туристичної галузі є правомірними й актуальними. Прийнятий «Закон про туризм» заклав фундамент розвитку туристичної діяльності й туристичної освіти й акцентував орієнтацію нашої держави на передовий зарубіжний досвід. Україна багата туристичними можливостями, адже є однією з привабливих країн світу, яка має величезний природний і культурний потенціал. Перший досвід упровадження спеціалізації з туризму і започаткування двомовної іншомовної професійної підготовки фахівців в Україні мають понад 100 вітчизняних ВНЗ. І досвід передових країн – членів Всесвітньої туристичної організації (ВТО) сприятиме становленню та розвитку туристичної галузі та багатомовної іншомовної професійної освіти.

Для реалізації цілей Болонського процесу актуалізується компетентісний підхід до визначення результатів навчання майбутнього туристичного менеджера, набуваючи за своєю сутністю студентоцентрованого характеру. Під компетентностями майбутнього працівника туристичної галузі ми розуміємо динамічне комбінування знань, навичок, умінь, цінностей, професійно орієнтованих особистих якостей, які описують результати навчання. В основу кваліфікації випускника, який володіє двома і більше ІМ, що робить його конкурентоспроможним на світовому ринку праці, покладено компетентності. Компетенція є повноваженнями, наданими працівнику туристичної галузі, які входять в коло його службових та інших прав і обов'язків.

У відповідності до плюрилінгвального підходу, як одного з провідних підходів до навчання суміжних мов за Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти

[2, 5, 6], для майбутнього працівника туристичної галузі важливішим, ніж знання окремих ІМ, є індивідуальний професійно орієнтований мовний досвід, в якому ІМ не сприймаються як окремі розумові блоки, а формують загальну множинну іншомовну комунікативну компетентність, де рідна, перша і друга ІМ переплітаються і взаємодіють. Цей підхід актуалізується в процесі міжнародної професійно орієнтованої іншомовної комунікації фахівців туристичної галузі, коли жоден із співрозмовників не є носієм певної ІМ, а використовує її лише як засіб комунікації з партнером, рідної мови якого він не знає. Професійною метою є лише акт комунікації – передача й сприйняття інформації, розуміння думки співрозмовника. З такої точки зору плюрилінгвальний підхід допускає спрощення використання ІМ на фонетичному, лексичному й граматичному рівнях, що відображено в змісті Програми навчальної дисципліни «Друга іноземна мова» [21, с. 32-38] підготовки бакалавра напряму 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування».

Міжнародний туризм сприяє процесу взаємодії і взаємозбагаченню культур різних регіонів світу, формуванню загальнолюдської культури. Туризм є особливим багатодисциплінарним і багатопрофільним явищем, яке уособлює поєднання багатьох наук, предметів, галузей. Багатовекторний характер сфери туризму визначає важливість основного компоненту його теорії – специфічної соціоекономічної і соціогуманітарної дисципліни, яка має синтетичний характер і характеризується розгалуженими міжнауковими зв'язками з політологією, історією, соціологією, правознавством, культурологією, релігієзнавством, антропологією, економікою і маркетингом, педагогікою і психологією, географією, країнознавством тощо. Теорія туризму (туризмологія, туристика, туризмознавство) ставить за мету системно відобразити феномен туризму, всі його складники.

Вимоги щодо якості підготовки майбутніх туристичних менеджерів передбачають дослідження структури їхньої професійної діяльності; детальний аналіз професійних функцій фахівця; визначення вмінь, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності.

Неперервна туристична освіта у втчизняних ВНЗ має ґрунтуватися на гуманістичній філософії й забезпечувати її особистісну орієнтованість та професійну спрямованість, сприяти розкриттю творчого потенціалу суб'єктів педагогічного процесу, забезпечувати туристичну галузь України конкурентоспроможними фахівцями за всіма спеціалізаціями згідно з суспільними потребами. Її функціонування спрямоване на підготовку фахівців, здатних до професійного самовизначення, професійної самоактуалізації та самореалізації впродовж життя, орієнтоване на постійне спілкування з туристами різних національно-культурних традицій, релігійних переконань, а також гнучкість, мобільність, урахування потреб ринку праці, особливостей предмета і продукту праці в туризмі, наступність, випереджувальний підхід в освітньо-виховній діяльності ВНЗ туристичного профілю.

Представимо структуру професійної підготовки майбутнього туристичного менеджера в межах особистісно-діяльнісного підходу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Структура професійної підготовки майбутнього туристичного менеджера

<i>Особистісно-діяльнісний підхід</i>			
Особистісний складник		Діяльнісний складник	
<i>Завдання кожного складника</i>			
Розвиток особистості студента як майбутнього менеджера туризму		Розвиток студента як активного суб'єкта учіння з оволодіння професійно орієнтованою німецькомовною комунікативною компетентністю	
<i>Лінії розвитку</i>			
Мотиваційний розвиток	Когнітивний й емоційно-вольовий розвиток	Навчально-стратегічний розвиток	Професійно орієнтований комунікативний розвиток
<i>Об'єкти розвитку</i>			
Мотиви оволодіння НМ як другою ІМ – професійна спрямованість	Когнітивні процеси й емоційно-вольові якості (доброзичливість, привітність, чемність)	Складники навчально-стратегічної компетентності (самостійність, навички й уміння учіння, стратегії учіння)	Складники професійно орієнтованої німецькомовної комунікативної компетентності (знання, навички, вміння, усвідомленість)

У межах особистісно-діяльнісного підходу формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності НМ як другою ІМ, слідом за вимогами ВТО, а також у відповідності до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [2, 6], передбачає реалізацію відповідних завдань кожного складника: 1) розвиток особистості студента як майбутнього менеджера туризму; 2) розвиток студента як активного суб'єкта учіння з оволодіння професійно орієнтованою комунікативною компетентністю НМ (як другою ІМ) після АМ (як першої ІМ).

Ключовими лініями професійної підготовки фахівців для сфери туризму є лінії мотиваційного розвитку, когнітивного й емоційно-вольового розвитку, навчально-стратегічного та професійно орієнтованого комунікативного розвитку.

Лінійна структура професіограми майбутнього туристичного менеджера містить пізнавальний, функціональний, діяльнісний, особистісний компоненти. Пізнавальний компонент відображає зміст професійної підготовки фахівців сфери туризму;

функціональний – професійну підготовку фахівців сфери туризму до виконання професійних функцій; діяльнісний – професійну підготовку майбутніх фахівців сфери туризму до здійснення різних видів професійної діяльності в умовах реального виробництва; особистісний – формування особистості фахівця сфери туризму, його особистісних якостей та професійної культури.

За таких умов об'єктами розвитку студента в курсі навчальної дисципліни «Німецька мова професійного спрямування» є 1) мотиви оволодіння НМ професійного спрямування як другою ІМ після АМ (зокрема акцентується професійна спрямованість майбутнього працівника туристичної сфери у вивченні другої ІМ); 2) когнітивні процеси й емоційно-вольові якості студента – майбутнього менеджера туризму (зокрема його доброзичливість, привітність, чемність); 3) складники навчально-стратегічної компетентності (самостійність, навички й уміння учіння, стратегії оволодіння НМ); 4) складники професійно орієнтованої німецькомовної комунікативної компетентності (знання, навички, вміння, усвідомленість).

Під професійною готовністю ми розуміємо інтегративне особистісне утворення, яке включає професійну спрямованість, професійно значущі якості, знання та вміння. У професійній готовності майбутнього туристичного менеджера до реалізації професійно орієнтованої комунікації другою ІМ ми виділяємо мотиваційний, когнітивний, комунікативний, емоційно-вольовий і практичний компоненти. Рівнями готовності майбутнього менеджера туризму до майбутньої професійної діяльності є репродуктивний, реконструктивний, реконструктивно-творчий. Слідом за вимогами ВТО, майбутній працівник туристичної сфери має бути розвиненою, досвідченою, ерудованою та толерантною особистістю, яка може кваліфіковано реалізовувати освітньо-виховну, оздоровчу й організаційно-економічну діяльність з різним контингентом населення двома і більше ІМ, а також сприяти відновленню фізичних і духовних сил та гармонійному розвитку індивідів соціуму.

Мета практичного оволодіння студентами НМ професійного спрямування як другою ІМ після АМ на практичних заняттях передбачає формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності, зокрема використання НМ у різних сферах ділової і професійної діяльності, оволодіння прийомами набуття інформації з текстів фахової та ділової спрямованості у формі анотацій, рефератів, ділової документації, доповідей, повідомлень (реклами) тощо.

Змістові модулі НМ професійного спрямування включають такі лексико-тематичні блоки:

- лексико-тематичний блок 1. Індустрія туризму. Просування туризму у ФРН. Організація туристичного сектора. Туристичні компанії та аспекти їхньої діяльності. Професії в туризмі. Види туризму.

- лексико-тематичний блок 2. Туристичний продукт. Технічні характеристики турпродукту. Розробка туристичного маршруту. Підготовка туристичної

документації. Продаж турпродукту. Рекламації.

- лексико-тематичний блок 3. Готельно-ресторанна справа. Класифікація готельних підприємств у ФРН. Ресторанія. Персонал та його функції. Перебування в готелі.

- лексико-тематичний блок 4. Навчання і праця. Я – студент факультету туризму. Стажування у німецькомовній країні. Необхідність ІМ у майбутній професії. Країнознавча інформація.

У широкому розумінні туристичний менеджер – це фахівець сфери туризму, який виконує всю сукупність процедур із забезпечення закордонної поїздки клієнта. У вузькому розумінні до посадових обов'язків майбутнього туристичного менеджера входять міжкультурні контакти з туристичними агенціями, маркетинг ринку, в процесі якого менеджер знаходить найвигідніші за оплатою, термінами та якістю роботи фірми; взаємодія з авіакомпаніями для придбання авіаквитків; контакти із страховим агентом; стороною, яка приймає. Фахівець туристичної справи проводить розмови з клієнтами, бронює для них авіаквитки, готель, оформляє страховку та всі необхідні документи. Менеджер з туризму повинен знати інформацію про країну, в яку відправляє людей, а інколи – вміти давати розпливчасту інформацію на невідомі йому запитання. Щоб уникнути цього, на фірмі є розділи, коли менеджер веде лише одну або декілька країн, при цьому він періодично їздить у навчальні тури, в ході яких вивчає культуру, ментальні особливості країни та її готелі. Знання двох і більше ІМ на належному професійному рівні є запорукою успіху в туристичному бізнесі.

У туризмі частіше, ніж в інших сферах виникають різні «виробничі» ускладнення і форс-мажорні обставини (наприклад, не вилетів літак; туристів не випустили на митниці; сторона, яка приймає, «забула» зустріти туристів, які в новій для них країні, не знаючи мови, виявляться абсолютно дезорієнтованими; авіакомпанія розмістила батьків та їхню маленьку дитину в різних літаках тощо). Тому менеджеру необхідно мати високу стійкість до стресів і вміти оперативно вирішити проблемну міжкультурну ситуацію, що склалася, не виходячи при цьому з робочого ритму.

Проте, найвищим професіоналізмом туристичного працівника вважається розшифрувати мрію клієнта, що засвідчує вміння професіонала не лише красиво декламувати ІМ про красу заморського курорту, а й уміння чути клієнта, відчувати його туристичні потреби. До особистих якостей фахівця туристичної сфери ми відносимо також уважність, чемність, ввічливість у спілкуванні. Адже, 70% робочого часу в туристичному агентстві займає спілкування з клієнтами. Замкнений, закомплексований працівник не зможе продати жодної путівки. Потрібно бути веселим, уважним і приємним у спілкуванні.

Часто в поїздках за рекламними турами всього за тиждень потрібно оглянути велику кількість готелів, їхній номерний фонд, інфраструктуру, оцінити екскурсійні

програми, вивчити пам'ятки країни. Туристичний менеджер повинен володіти не лише навичками швидкого мимовільного запам'ятовування, а й мати структурований склад мислення для подальшої організації спостережень та записів.

Тож, сучасний досвідчений менеджер з туризму – це фахівець, який вільно орієнтується у величезних обсягах багатомовної міжкультурної інформації; блискавично комбінує різноманітні варіанти відпочинку; знає все про особливості перебування в певній країні; пам'ятає великий обсяг інформації; володіє високим ступенем особистої організованості, має аналітичний склад розуму, гнучкість мислення, здатність до концептуалізації. По своїй суті він є організатором, ініціатором, творчою особистістю, новатором, керівником, прагматиком. При цьому він комунікабельний, ввічливий, дипломатичний, харизматичний.

Професійні якості менеджера з туризму передбачають сформованість у нього таких умінь: 1) організувати свою працю, володіти спеціалізованими комп'ютерними програмами для збору та обробки інформації; 2) бути мобільним, швидкого перенавчання, здобувати нові знання; 3) мати нестандартне мислення; 4) знати управління, психологію, педагогіку; 5) мати організаторські здібності, а також готовність до співпраці з колегами по роботі; 6) бути комунікативним, грамотне вести переговори, укладати договори, приймати рішень в області маркетингу і продажу. Також у своїй роботі туристичний менеджер повинен керуватися правилами професійної етики та захисту прав споживачів з метою збереження їхнього здоров'я, майна, багажу, навколишнього середовища.

Таким чином, у межах нашої наукової розвідки ми структурували професійну підготовку майбутнього туристичного менеджера в межах особистісно-діяльнісного підходу.

Список використаних джерел

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М.: Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.

2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

3. Кнодель Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Л. В. Кнодель. – Тернопіль, 2007. – 41 с.

4. Окопная Я. В. Профессионально ориентированная немецкоязычная компетентность будущих специалистов сферы обслуживания. / Я. В. Окопная // «Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии»: материалы XIV Международной заочной научно-практической конференции (13 июня 2013 г.) –

М. : Изд-во «Международный центр науки и образования», 2013. – 232 с.; С. 73 – 81.

5. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко та ін. – К. : Ленвіт, 2005 – 119 с.

6. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. Колектив авторів : Амеліна С. М., Аззоліні Л. С. та ін. – К. : Ленвіт, 2006 – 90 с.

7. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей : Колективна монографія / Заг. і наук. ред. Бігич О. Б.– К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – 383 с.

8. Український державний університет харчових технологій. 1930 – 2000. Историчний нарис. – К. : УДУХТ, 2000. – 151 с.

9. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / В. К. Федорченко. – К., 2011. – 38 с.

10. Шафранський В. В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / В. В. Шафранський. – Тернопіль, 2011. – 21 с.

Нормативно-правові акти України

11. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. – Вип. 1. – Краматорськ : Центр продуктивності, 2008. – 363 с.

12. Засоби діагностики якості вищої освіти бакалавра напряму підготовки 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» : наказ МОН, молоді спорту України від 21.05.2012 № 608.

13. Національний класифікатор України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» : наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 (із змінами відповідно до наказу Мінекономрозвитку України № 923 від 16.08.2012).

14. Національний класифікатор України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності»: наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457 (із змінами та доповненнями).

15. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: І. І. Бабін, Я. Я. Боллобаш, А. А. Гармаш та ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.

16. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра напряму підготовки 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування», кваліфікація: бакалавр з туризму 3414 «Фахівець з туристичного обслуговування», 3414 «Екскурсвод», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – К., 2012. – 36 с.

17. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»: наказ МОН України від

08.11.2010 № 1059 (зі змінами згідно з наказом МОН України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 № 969/922/216).

18. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування», напрямку 140103 «Туризм»: вимоги до спеціалізованих лабораторій та кабінетів. МОН, молоді та спорту України, Науково-методична комісія зі сфери обслуговування. – К., 2011. – 12 с.

19. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002 № 2984-III (із змінами та доповненнями).

20. Про внесення змін до Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»: Закон України від 31.05.2007 № 1107-V.

21. Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра напрямку 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»: Програми нормативних дисциплін «Друга іноземна мова» – К. : Науково-методична комісія зі сфери обслуговування (1401), 2010. – 260 с. – С. 32–38.

22. Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра напрямку 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»: Програми нормативних дисциплін «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» – К. : Науково-методична комісія зі сфери обслуговування (1401), 2010. – 260 с. – С. 27–31.

23. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341.